

'Kontekst' kontekstis¹

Tänapäevases kasutuses viitab termin 'kontekst' teatud kompositsiooni või struktuuri laiemalt piiristatud taustale, kuid ka osadele, mis eelnevad ja järgnevad mingile lõigule. Folkloristikas lähtub selle kasutamine antropoloogia, lingvistika, sotsiolingvistika, sotsioloogia, psühholoogia ja filosoofia teooriatest ja meetoditest ning langeb kokku sarnase kasutusega kirjandusteoorias, ajalooteaduses ja kultuuriuuringutes (vrd Goodwin & Duranti 1992). Mõiste otsesest eelkäijat tuleb siiski otsida antropoloogilisest funktsionaalsusteooriast. 1954. aastal väitis William Bascom, et iga funktsionaalne analüüs eeldab *folkloori sotsiaalse konteksti* adekvaatset kirjeldamist; selle koostisosade hulka kuuluvad konkreetsete rahvaluulevormide esituse aeg ja koht, esitajate identiteet ja kuulajaskonna koosseis, samuti esitaja ja teksti suhe, dramaatiliste ja retooriliste võtete kasutamine esituse käigus, kuulajate osalus jutustamisprotsessis, rahvapärane žanriliigitus ja suhtumine erinevatesse žanridesse (Bascom 1954: 334).

Sellest vaatevinklist nähtuna uurib kontekstianalüüs folkloori osa ühiskonna üldises toimimises (Bascom 1954: 334). Esiialgu, kui Bronisław Malinowski arendas oma funktsionaalsusteooriat antropoloogias, lootis ta avastada, mil moel säilitavad kultuuri erinevad aspektid (sh folkloor) oma sotsiaalse sidususe. Ent *kultuurikonteksti* ja *situatsioonikonteksti* probleemide üle arutledes pöördus ta huvi tähendusele primitiivsetes keeltes (Malinowski 1946 [1923]: 307;

¹ Originaal: Ben-Amos, Dan 1993. 'Context' in Context. *Western Folklore* 52, lk 209–226.

1965 [1935]: 18). Seda osavat rõhuasetuse nihutamist ühiskonnalt tähendusele on seni vaevalt teadvustatud, kuigi just see andis võtme kontekstianalüüsil rajanevate folklooriuurimuste vastuvõtuks. Kui 1971. aastal ilmnis konteksti mõiste olulisus folkloori taasdefineerimisel *väikestes rühmades toimuva kunstilise kommunikatsioonina* (Ben-Amos 1971: 13) ja uusi vaatenurki ühendava printsiibina (Paredes & Bauman 1972), reageerisid folkloristid sellele nii, nagu poleks tegemist juba varasemast tuntud, vaid hoopis uue teadusliku terminiga.² Kontekstianalüüsi kritiseerijad vaatlesid konteksti uurimist kui teksti uurimise vastandit (Jones 1979a, 1979b; Ward 1977, 1979; Wilgus 1973, 1986), selle pooldajad aga serveerisid konteksti mõistet koos abistavate terminitega 'kommunikatsioon', 'konventsioonid', 'performance' ja 'retoorika' kui midagi uut (Bascom 1977; Dorson 1972: 45–47). Sealjuures jätsid nii kriitikud kui ka pooldajad kahe silma vahele mõned palju olulisemad muudatused, mida kontekstiteooria folkloristikasse kaasa tõi.

Seletamiselt tõlgendamisele

Erinevus senistest teaduslikest meetoditest ei seisnenud niivõrd konteksti immanentsuse väärtustamises – seda oli varemgi tunnistatud –, vaid üleminekus seletamiselt tõlgendamisele folkloori analüütilises modaalsuses. Sellel muutusel oli kaks mõõdet: analüütiline ja pragmaatiline. Hulk eelnevaid teooriaid alates 19. sajandi kultuurievolutsioonist moodsate vormeliteooriateni välja on püüdnud pakkuda sisu, vormi, tegevuste ja uskumuste põhjuslikke seletusi, mis võtaksid kokku folkloori olemuse. Eranditult kõik need teooriad loovad mudeleid ja postuleerivad universaalseid kultuurilisi – mitte looduslike – seadusi, mille abil üritatakse põhjendada või seletada folkloori püsivust. Selline analüütiline modaalsus on tooniandev niivõrd erinevates mõttekoolkondades, nagu Max Mülleri 'solaarmütoloogia' ja Cambridge'is aluse saanud 'müüdi ja rituaali' teooria. Isegi kui uue teooria sõnastamine toob kaasa varasemate kummutamise, nagu juhtus formalismi ja aja-

² Folkloori uurimissuundi käsitlevatel sümposiumidel 20. sajandi esimesel poolel konteksti mõiste üle ei arutletud (Thompson 1953). *The Centennial Index of the Journal of American Folklore* järgi kasutas seda mõistet esmakordselt Robert J. Miller (1952), pärast seda, valdavalt 1960. aastatel sai see Ameerika folkloristika üheks standardterminiks.

loolis-geograafilise meetodi puhul, on uute ja ümberlükatud teooriate üheks ühisjooneks ikkagi nähtuste põhjusliku seletamise analüütiline modaalsus.

Kontekstianalüüs seevastu ei seleta folkloori, vaid interpreteerib seda, otsides pigem tähendusi kui põhjusi (vrd Honko 1986). Selleks võetakse kontekstianalüüsis arvesse mitte ainult teksti, vaid kogu ühiskonna rahvaluulealast kogemust. Niisugune lähenemisviis viib folkloori mõiste, mis on sõnastatud suuliselt esitatud sõnalise kunstiloominguna, loogiliste järeldusteni, rõhutades, et iga põhjendatud interpretatsioon võtab arvesse kogu kultuurilist, sotsiaalset ja situatsioonilist konteksti. Teksti tähendus on selle tähendus kontekstis. Rahvaluuleteksti üleviimine erinevasse kirjanduslikku, ajaloolisse või kultuurilisse konteksti annab sellele uue tähenduse. Muutuva iseloomu tõttu ei saa folklooritekstidel olla ühtesid ja ainukesti tähendusi, iga ajalooliselt teadliku uuestikasutamisega kaasnevad eelnevad kontekstid kui lahutamatu osa nende tähendustekompleksist. Põhjendatud tõlgendamine on teksti interpreteerimine kontekstis.

Tekst konteksti vastu – väär dilemma?

Kontekstianalüüsi seisukohalt ei esine teksti ja konteksti vahel lahknevust, samuti pole vaja (kui see pole just heuristiliselt soovitatav) mõtestada teksti ja konteksti kommunikatsioonitasandite või teineteise sisse ning kultuuri ja ühiskonda seatud vormide sarjana. Folkloor eksisteerib kontekstilisel kujul. Mõisteid ringi pöörates on Paul Ricœur pakkunud teksti ja konteksti näiva dihhotoomia probleemile nominalistlikku laadi lahendust, mõtestades ja nimetades sotsiaalse tegevuse ümber tekstiks (1971a, 1971b). Sellise ümbernimetamise käigus saab tekstist konteksti metafoor. Kultuurinähtuste ümbermõtestamine annab võimaluse lõputuks uute tähenduste avastamiseks ja tõlgendamiseks (Geertz 1973; Hobart 1985).

Samal ajal rõhutab selline metafooriline lähenemine kontekstile kui tekstile esitussituatsiooni täieliku individualisatsiooni võimalikku ohtu (Scharfstein 1989: 59–66). Korratud ja kordamisväärse teksti iga avaldumist, iga esitust võidakse võrdsustada autoriluule või mis tahes muu ainulaadse kunstilise loominguga. Õigupoolest nägi Robert Georges (1969, 1976) ette seda kitsikust, milleni kontekstianalüüs võib viia, kuid tema silmis oli see vourus, mitte puudus. Tema arvates *luuakse ja vormitakse iga jutuvestmisakti lõplik sõnum* konkreetse

jutuvestja ja konkreetsete kuulajate poolt ning on olemas nende tõttu. Nende vastastikune mõju moodustab sotsiaalsete seoste võrgustiku, mis on just selle esituse puhul ainulaadne (1969: 324, D. B-A rõhutus).

Teoreetiliselt toonitab kontekstikirjeldus iga konkreetse esituse eripära. Nagu kaks luuletust pole kunagi ühesugused, ei saa ka kaks teksti jutustamist, ettelaulmist või retsiteerimist teineteist täielikult korrata. Võimalus, et korduks situatsioon, milles kõik esitust kujundavad faktorid avalduksid samamoodi, on väga väike. Siiski mahendab kontekst iga väljenduse ja selle sõnumi unikaalsust. Sotsiaalsed tavad ja eeskirjad, kultuurilised ja keelelised reeglid ning kõneliigid, mis valitsevad folklooriesitust igas kontekstis, piiravad iga esituse unikaalsust ja allutavad selle kultuurilistele kommunikatsioonitavadele, millest jutuvestjad on teadlikud ja mille tundmise aste isikuti varieerub (Bauman 1977; Bauman & Briggs 1990; Hymes 1962, 1964, 1971, 1972, 1974: 135–141; Lewis 1969; Lyons 1972: 83–84; Mailloux 1983).

Praktikas on kontekst folkloori interpretant. Mõiste interpretant pärineb Charles Sanders Peirce'i (1839–1914) semiootikast. Vaatamata sellele, et tema enda töös konteksti mõiste puudub, osutab C. S. Peirce'i semiootika sünteesimine lingvistiliste, filosoofiliste, antropoloogiliste ja folkloorialaste teooriatega järeldusele, et kontekst funktsioneerib rahvaluulesõnumite interpretandina (Bauman 1977; Ben-Amos 1971, 1977; Givón 1989: 1–2, 69–76; Goffman 1974: 440–441; Levinson 1983: 22–23; Shapiro 1983: 14–15, 49–60; Wittgenstein 1968: 142–143 [525], 188). Kontekst, nagu ka interpretant, on märkide ja nendega tähistatavate objektide *vahendamise agent* (Shapiro 1983: 15). Rakendades neid konkreetsetes situatsioonides (Eco 1976: 1460), muudab ja määrab ta sõnade tähendust (Langer 1976[1942]: 139) ning teisendab asjade tajumist ja mõtestamist (Hahn 1942). John Dewey rõhutas juba ammu fakti, mis on saanud folkloristikas ja museoloogias aksioomiks, nimelt seda, et kunstimuuseumi kontekst interpreteerib ka etnograafilisi esemeid kunstina (1958 [1934]: 6–9, 26). Karl Böhleri formuleering keele kohta on asjakohaselt kasutatav ka folkloori suhtes:

keele sümbolitevaramu [...] annab meile konstrueerimise ja mõistmise jaoks teise juhiste rühma – need, mis mahuvad 'konteksti' mõiste alla; niisiis on situatsioon ja kontekst laiemas mõttes kaks allikat, mis aitavad iga juhtumi puhul kaasa ütluste täpsele tõlgendamisele (Bühler 1990 [1934]: 169).

Niisugune interpreteeriv funktsioon on eriti väärtuslik folkloori võrdlevaks analüüsiks, mille puhul kindlad tekstid, hästiarendatud teemad,

jutumallid ja peategelased taasilmuvad erinevates kultuurides. Nende tähendus ja tähtsus sõltuvad kontekstist. Kuigi nad on laialt levinud, ei ole jutustajad, lauljad ja retsiteerijad nende suurest, vahel koguni globaalsest levikust ise teadlikud. Esitajate silmis on neil tähendused tekstaaval, ühe tegelaskuju kaupa ühiskonnas. Igal konkreetsel juhul käitub kontekst interpreteerivalt, andes ütlustele just need tähendused, mida jutustajad ja kuulajad neis tajuvad. Kui tekst on kas temaatilisel, morfoloogilisel, struktuurilisel või metafoorsel tasandil stabiilne, kuid kontekst varieerub, põhjustab just viimane teksti poolt loodavaid tähenduserinevusi, järelikult toimib kontekst rahvaluuletekstide interpretandina.

Sellest hoolimata näib folkloori sõltuvus kontekstist alluvat astmelisele varieerumisele. Tekstiline stabiilsus ja kontekstiline sõltuvus on teineteisega otseselt seotud. Mida lühem ja stabiilsem on folklooritekst, seda suurem on tema sõltuvus kontekstist; ning vastupidi – mida pikem ja seega sõnastuslikult varieeruvam on tekst, seda väiksemaks osutub selle sõltuvus kontekstist. Näiteks vanasõnade tähendus sõltub väga suurel määral kontekstist ja on seega teoreetiliselt piiritu (Krikmann 1984; Kirschenblatt-Gimblett 1973; Seitel 1976), samas aga säilitavad muinasjutud või isegi eeposed, mille tekstid varieeruvad palju enam, oma tähendusliku stabiilsuse sama kultuuri paljudes erinevates kontekstides, mistõttu nende kontekstiline sõltuvus on väiksem.

Eeltoodud tähelepanek kehtib enamasti otsese esituskonteksti puhul. Kui aga asi puudutab kultuurikonteksti laiemas mõttes, ei suuda ka pikemad ja vabama ülesehitusega tekstid end selle piirangutest lahti rebida. Isegi näiliselt kontekstist vähem sõltuvad tekstid saavad oma tähenduse antud ühiskonna laiemast kontekstist, keelest, milles neid esitatakse, ja sümbolite süsteemist kultuuris, mis neid interpreteerib. Need on võrdselt piiratud ideoloogia, ajaloolise kogemuse, mõttemallide, väärtussüsteemi, eetiliste tõekspidamiste ja käitumisnormide poolt, mis kokku moodustavad kultuurikonteksti. Sellised teksti ja konteksti vahekorrad on ilmnunud arvukates eri žanre ja nende erinevates ühiskondades esitamist käsitlevates uurimustes.

Kontekst ja žanr

Valgustades tekstide keerukusi kontekstides, toetuvad folkloristid eri žanride erinevates ühiskondades uurimise rikkalikule traditsioonile. Teoreetiline rõhuasetus esitusele, retoorikale ja sotsiaalsele interakt-

sioonile mängis otsustavat rolli teksti ja konteksti žanrispetsiifiliste suhete selgitamisel.

Vanasõnad on tekstistatud traditsioonist pärinevad tsitaadid (Mukařovský 1971), milles rääkija võtab mingi sotsiaalse konflikti lahendamisel olukorra kontrolli all hoidmiseks appi kas kollektiivse või pärimusliku tarkuse võrdkujuks kutsutud isiku autoriteedi (Abrahams 1968a, 1968b; Arewa 1971; Arewa & Dundes 1964; Briggs 1988: 101–170). Sellist autoriteedi rakendamist tuleb ette nii kohtuvaidlustes kui ka mitteametlikes, mingit probleemi lahendada püüdvates vestlustes, millel võib olla pedagoogiline iseloom. Just konkreetsete vanasõnade kasutamise kaudu pretendeerib rääkija mõjuvõimule. Enamik folkloriste on saanud asjakohase etnograafilise informatsiooni situatsioonide hüpoteetiliselt rekonstrueeritud kontekstidest; tänapäevasemad uurimused üritavad siiski vaadelda otse vanasõnade kasutamise dünaamikat (nt Briggs 1988: 101–170).

Mõistatus, mida on tihti seostatud vanasõnaga kord selle täiendi, kord vastandina, näib vastanduvat viimasele ka konteksti osas. Võrdlevad uurimused mõistatamise pragmaatika kohta näitavad, et mõistatamine domineerib pigem laste ja noorte kui täiskasvanute hulgas. Pedagoogilises mõttes mõistatused küll juhendavad, kuid ilma eetikata. Neid rakendatakse pigem rituaalsete murdepunktide kui sotsiaalsete konfliktide korral. Aafrika kogukondades kasutatakse mõistatusi lisaks puhtalt meelelahutuslikele eesmärkidele ka initsiatsiooniriitustel osalevate murdealaste instrueerimiseks, kesk-aegse Euroopa ja Aasia kultuurides olid need kuramaažikäitumise ja pulmatseremoonia osa – see on tänaseks ununenud komme, millest võib leida jälgi muinasjuttudes ja ballaadides (muinasjututüüp 851 “Printsess, kes ei osanud mõistatust lahendada” ja 851A “Turandot”; Childi ballaad nr 1 “Targalt lahendatud mõistatused”³). Mõistatustes

³ *Riddles Wisely Expounded* on inglise rahvalaul, Childi ballaad nr 1, Steve Roudi rahvalauluindeksi järgi laulutüüp nr 161. Sellel laulul on arvukalt variante. Childi ballaadid (*Child Ballads*) on 305 inglise ja šoti ballaadist ning nende Ameerika variantidest koosnev koosnev kollektsioon, mille pani 19. sajandi lõpukümnenditel kokku Ameerika õpetlane, pedagoog ja folklorist Francis James Child (1825–1896) ja andis kümnes köites aastatel 1882–1898 pealkirja *The English and Scottish Popular Ballads* all välja Houghton Mifflin (toim).

luuakse kognitiivselt fiktiivne maailm, mis on antud kultuurile oma se foneetilise ja semantilise verbaalse korruga tagurpidises suhtes. Erinevalt vanasõnadest väljendavad mõistatused pigem huumorit kui hinnangut, pigem mängulisust ja fantaasiat kui eetilisi väärtusi. Mõistatusi esitatakse pigem seoses teiste meelelahutuslike žanridega kui ühenduses õiguslike toimingutega (Burns 1976).

Ka ballaadide laulmise kontekstiks on enamasti olnud meelelahutuslikud situatsioonid. Näiteks 18. ja 19. sajandi Šotimaal esitasid talutöölised neid nii töö juures kui ka vabal ajal ja lõbutsedes (Buchan 1972: 255–270; 1985: 62–65). Juba varasemast kirjandusest ja ürikutest võib leida viiteid laulmise traditsioonile Inglismaa linnalike keskuste tänavatel ja turuplatsidel (Würzbach 1990), koos retsiteerimisega (Goldstein 1976) moodustasid ballaadid põhilise osa meeste kõrtsilauludest (Dunn 1980; Pickering 1982, 1984; Renwick 1980). Ballaadide tekstilise varieerumise lai ulatus näib olevat tingitud pigem esinejast kui kontekstist (nt Niles 1986; Porter 1976, 1986). Lauljad säilitavad ballaadide suhtelise temaatilise stabiilsuse, pidades kinni oma traditsioonist ja isiklikust stiilist ning aidates seeläbi kaasa ballaaditekstide võrdlemisi vähesele sõltuvusele kontekstist. Sõnade, sümbolite, piltide ja teemade osas lähtuvad nad siiski kohalikest kaasaegsetest ja minevikus toimunud sündmustest, eetilistest väärtustest ning kultuurilistest tavadest, mis moodustavad loomisprotsessiks, tõlgendamiseks ja mõistmiseks laiema konteksti (Pickering 1982; Renwick 1980; Toelken 1986a; 1986b). Vajadus uurida laulmise kommunikatiivset konteksti on hästi teadvustatud (Andersen 1991; Pickering 1984).

Kõigist folkloorižanridest enim on kontekstianalüüsi kasutatud rahvajuttude puhul. Siiski on suurem osa uurimustest kontsentreerunud pigem ühele jutuvestmise aspektile kui mingile situatsioonile tervikuna. Rahvajuttude kontekstianalüüsi on arendatud uurimustega jutuvestjate (olgu nad siis rändavad või paiksed) rollidest eri ühiskondades, konkreetsete isikute repertuaarist, jutustamissündmustest ja -juhtumitest ning konkreetsete žanride jutustamisest. Tänapäevaste uurimissuundade hulka kuuluvad jutustamissituatsioonides toimuv sotsiaalne interaktsioon ja esitatud teksti poeetika kas jälgitud või rekonstrueeritud kontekstis (Bauman 1986; Bauman & Briggs 1990; Mills 1991).

Konteksti definitsioonid

Metodoloogilises plaanis on esitatud mitmeid ettepanekuid rahvaluulevormide kontekstianalüüsiks. Richard Bauman teeb ettepaneku, et rahvaluulekoguja võiks sorteerida andmed kuude üldisse lahtrisse: (a) tähenduse kontekst (*mida see tähendab?*), (b) institutsiooniline kontekst (*kuhu see paigutub antud kultuuri raames?*), (c) kommunikatiivse süsteemi kontekst (*kuidas on see seotud muude folklooriliihodega?*), (d) sotsiaalne baas (*missugused inimesed seda kasutavad?*), (e) individuaalne kontekst (*kuidas see sobib inimese enese ellu?*), (f) situatsioonikontekst (*kuidas on see kasutatav sotsiaalsetes olukordades?*) (Bauman 1983: 367). Annikki Kaivola-Bregenhøj (1992) eristab jutustamisprotsessi juures situatsioonikonteksti, lingvistilist konteksti (Brown & Yule 1983: 46–50), kultuurilist konteksti, kognitiivset konteksti ja žanrilist konteksti. Arutluses ballaadi konteksti üle soovitab Barre Toelken uurida (1) *esituse otsesest inimkonteksti* [---] (2) *sotsiaalset konteksti* [---] (3) *kultuurilis-psühholoogilist konteksti* [---] (4) *füüsilist konteksti* [---] (5) *ajalist konteksti, sobivat momenti, mille puhul esitus toimub* (Toelken 1986: 36).

Uurimisel on neid ja ehk veel muid kontekstikategooriaid võimalik kasutada töövahendina. On siiski kaks peamist, teineteisele täielikult vastanduvat võtmemõistet, mis on kontekstianalüüsis fundamentaalsed ja hõlmavad kõiki kontekstiliike – need on *kultuurikontekst* ja *situatsioonikontekst*. Mõlemad mõisted on B. Malinowski vermitud. Kultuurikontekst (Malinowski 1935 [1965]: 18) kätkeb endas viiteid esitajate ühiste teadmiste, nende käitumuslikele tõekspidamistele, uskumussüsteemile, keelelistele metafooridele ja kõneliikidele, ajaloolisele teadlikkusele, eetilistele ja õiguslikele normidele ning sisaldab ühtlasi nende esitamist. Kultuurikontekst on folkloori tajumise ja interpreteerimise avaraim raamistik. Mõiste toetub 19. ja 20. sajandil välja kujunenud mõttevoolude laiale spektrile, mis ulatub romantismist marksismini, kultuurievolutsioonist psühhoanalüüsini. Neile intellektuaalsetele liikumistele on ühine idee sellest, et esteetilisus sõltub rahvuslikest, etnilistest, majanduslikest, religioossetest, sotsiaalsetest ja ideoloogilistest teguritest. Seega on iga esteetiline väljendus välja kasvanud oma kultuurikontekstist ja selle abil seletatav, olles samas ka selle peegeldus. Rahvaluule antropoloogilise diskursuse raames (Bauman 1983) moodustab kultuur tervikuna konteksti, millest sõltub esteetika, aga ka folkloor kui kunst. Kultuur sisaldab endas sümbolite, ideede, uskumuste ja teadmiste hulka, mis interpreteerib folkloorseid

väljendusi kuulajate ja esitajate silmis. Käsitledes mõistet ‘kontekst’ otsesõnu kui kommunikatsiooni raami, osutub *kultuurikontekst* kõige laiemaks kontekstiliseks sfääriks, mis hõlmab kõiki muid võimalikke kontekste.

Seevastu on situatsioon kõige kitsam ja kõige otsesem kõneldava folkloori kontekst. *Situatsiooni* kui folkloori esituskonteksti uurimine on silmanähtavalt olnud üks innustavaimaid nüüdisaegseid uurimissuundi. B. Malinowski pidas rääkimissituatsiooni suuliselt esitatud sõnumite interpreteerimise võtmeks. Uurides peidetud tähendusega fraase, mida üksteist ja käsilolevat ülesannet hästi tundvad inimesed oma tegevuse käigus vahetavad, tunnistas ta situatsiooni mõiste oma etnograafilise keeleteooria nurgakiviks; tema silmis oli situatsioonil otsustav funktsioon tähenduslike teadete moodustamisel (Malinowski 1923: 306–309).

Lingvistide ja psühholoogide hulgas, kelle formuleeringutele B. Malinowski toetus, oli keele situatsiooniteooria (*Situationstheorie*) esitanud Philipp Wegener. Oma psühholoogilise suunitlusega tüpoloogias eristab Wegener kolme situatsiooni, milles kontekst loob eeldused ühesõnaliste väljenduste mõistmiseks: taju situatsioonid, mälu situatsioonid ja teadvuse situatsioonid (Wegener, tsit Abse 1971: 135–138 kaudu). Otsesemat toetust oma ideedele leidis B. Malinowski mõttevahetusest Alan Gardineriga ja tema töid lugedes. Vastavalt A. Gardineri teorialele on kõnelemiseks vaja rääkijat, kuulajat ja sõna, kusjuures *rääkija ja kuulaja peavad olema samas ruumilises ja ajalises situatsioonis* (Gardiner 1932: 49; vt 49–52). Samalaadse rääkimismudeli formuleeris Karl Bühler. Ta toetus Platoni keeleteemalisele dialoogile *Cratylus* (1990 [1934]: 30–34), rõhutades keele vahendavat, kommunikatiivset loomust. K. Bühler konstrueeris kõnesituatsiooni saatjast (väljendus), vastuvõtjast (appellatsioon) ja sõnumist (representatsioon) koosneva kolmnurkse mudeli, mis kujutab asjade seisu ja olusid (Bühler 1990 [1934]: 35).

Lingvistikas on *kontekstiteooria 20. sajandi semantika arengule võib-olla kõige rohkem mõju avaldanud faktor* (Ullmann 1959: 65). Folklooriuurimusteks andis Roman Jakobsoni (1896–1982) töö selle lüli, mis ühendas kontekstianalüüsi esilekerkimiseks vajalike läheteisukohtade formuleerimisel Tšehhi strukturalismi, Ameerika pragmatismi ja Londoni lingvistika. R. Jakobsoni arvates on kontekstil verbaalses suhtlemises osutav funktsioon: *Adresseerija edastab teate adressaadile. Teate toimimiseks on vaja viidata kontekstile* (‘referent’ sõna teises, mõnevõrra mitmetähenduslikus seoses⁴), mis on adressaa-

dile arusaadav ning kas sõnastatud või sõnastamiseks sobiv (Jakobson 1960: 353). Vastavalt sellele, kuidas arenesid meetodid ja kasvas teadlikkus konteksti mõiste kasutamise kohta teistes teadusharudes, muutus situatsioonikontekst passiivsest referendist rääkijate ja nende sõnade suhete näitelavaks. Erinevate valdkondade uurimissuunad kas aitasid sellise situatsioonikäsitluse väljakujunemisele kaasa või arendasid seda paralleelsetes suundades. Psühholoogias oli kontekstualism algselt tajumisteooria (Pepper 1938; Hahn 1942), kuid viimaste aastate psühholoogilistes uurimustes soovitatakse konteksti seletada kui interaktiivset reaalsust (Rosnow & Georgoudi 1986). Filosoofias on nii Ameerika pragmaatikud kui ka tavalised keelefilosoofid pidanud konteksti mõistmise ja tõlgendamise seisukohalt peamiseks. John Dewey sõnastas selle seisukoha mõtlemise ja kunsti kohta (1931, 1934). Tavaliste keelefilosoofide hulgast rõhutas Ludwig Wittgenstein konteksti olulisust sõnade tähenduse piiritlejana (1968: § 525, 539, 652, 686; lk 181, 188), seevastu John Langshaw Austin (1962), kelle järgijaks sai John R. Searle (1969),⁵ vaatles kõnet kui teatud liiki tegevust mingis situatsioonis (Goodwin & Duranti 1992: 16–19). Folkloristika seisukohalt on olnud kõige tähtsam sotsioloogilises analüüsis kasutatav dramaturgiline mudel, mis näitas vahetu ja kujundatud interaktsiooni keerukust (Goodwin & Duranti 1992: 22–25). Hilisem on Mihhail Bahtini ja tema ringkonna mõju, mõtlemine kirjandusest kui teema ja tegevuse dialoogist, kus kontekst on *potentsiaalselt lõpule viimata* (Bakhtin 1986: 147). Neid ideid on edasi arendatud Ameerika kirjandusteoorias (nt Culler 1981). Siiski avaldas kõigist neist vooludest kontekstianalüüsile otsustavat mõju kõne etnograafia (Hymes 1962, 1964, 1971, 1972; vt Brown & Yule 1983: 35–58; Goodwin &

⁴ C. K. Ogdeni ja I. A. Richardsi semantilises kolmnurgas (tähistatu, tähistaja, referent) tähistab referent keeleväliselt olendit, omadust, tegevust vms, näiteks *maja* tegelikkuses. Tähistaja ehk märgikeha (sümbol) on sõna puhul sõnakest, nt *maja* häälduskuju või kirjakuju. Tähistatu ehk signifikaat ehk mõiste on referendi peegeldus teadvuses. Lihtsamini öeldes on see referendi mõiste, nt see, mida me käsitame *majana*.

Loogikas märgib referent propositsiooni lähtemõistet, millele viitavad kõik hilisemad mõisted (toim).

⁵ Ühes hilisemas uurimuses (1980) käsitleb John Searle kultuurikonteksti situatsioonikonteksti osana, rõhutades vestluse *tausta* tähtsust.

Duranti 1992: 25–27), eriti oma otsese toimega folklooriuurimustele (Bauman 1977, 1983; Bauman & Briggs 1990).

Situatsioonikontekst on interaktiivne areen, millel konkreetse jutustaja vanus, staatus ja sugu saavad kommunikatsiooni ajal sümboolse tähenduse. Tähendusi kannavad ka teksti kood, stiil ja värsimõõt, intonatsioon ja dramatiseering, žanr ja sellega seotud tavad, esituse aeg ja koht. Kogu esitussituatsiooni vältel avaldavad selle osad üksteisele mõju, kusjuures neil on omadus kommunikatsiooni raamistikku pidevalt uuesti piiritleda ja ümber korraldada (Auer & di Luxio 1992; Gumperz 1982: 130–152, 1992). Situatsioonikonteksti raames toimub selle erinevate osade semantiliste väärtuste korrelatsioon. Näiteks kõrge iga tekitab mulje autoriteetsusest ja traditsioonilisusest ning sobib vanasõnade esitamiseks, mitte aga mõistatamiseks, mis vaidlustab kehtiva tunnetusliku süsteemi ja sobib rohkem noortele. Vanus kui selline, samuti teised komponendid on interaktiivses situatsioonikontekstis suhtelised.

Kuigi situatsioonikontekst tundub olevat täpselt piiritletud, on see tegelikult siiani keerukas analüütiline entiteet ja piiritu reaalsus, mida meie oma piiratud inimmeeltega pole suutelised jälgima ega mõistma. Ühelt poolt võib esituse rõhutamine sisaldada asju, millel pole kommunikatsioonile erilist mõju (või puudub see täiesti) ning nende üleslugemine võib viia eksliku loendini (Young 1985: 116; Silverstein 1992) või piiratud ja väärade objektiivsuse (Briggs 1988: 13). Teisalt võivad teatud otsustavad aspektid (näiteks jutustaja psühholoogiline meelestatus) väljenduda kontekstis vaid väga varjatult või seostuda sündmustega, mis jäävad antud situatsiooni piiridest üldse väljapoole. Millised siis on situatsioonikonteksti piirid? Katherine Young (1985) soovib rakendada relevantsuse printsiipi nagu Willard Van Orman Quinegi (1961: 60). Seetõttu *pole mitte ainult kõik ümbritsev kontekst, vaid kõik kontekstid ei sisaldu ka ümbritsevas* (Young 1985: 116). Kuigi relevantsuse printsiip on subjektiivne ja ebatäpne, sobib see põhimõtteliselt kokku kontekstiteooria tõlgendava iseloomuga.

Folkloor kontekstis ja sellest väljaspool

Metodoloogiliselt on situatsioonikonteksti interpreteerimist püütud kohaldada folkloori uurimise üldiste nõuetega. Folkloristidel on paradoksaalne topelteesmärk koguda tekste ja ühtaegu jälgida nende esitust ühiskonnas, mida ei häiri folklorist oma kohalolekuga. Seda

vaatenurka arvestades soovitab Kenneth S. Goldstein eristada *loomulikke, kunstlikke* ja *esilekutsutud* kontekste (Goldstein 1964: 80–90; Briggs 1986: 11–13). Need mõisted on asjakohased inventeerimisele keskenduva kogumistöö juures. Need näitavad, mil määral on koguja esitusse segatud, ning annavad aimu sellest, milline on jutustajate ja lauljate koostöö kogujatega (Haring 1972; Mills 1991). Samas on aga eksitav jagada kogumissituatsioonid üksnes loomulikeks või kunstlikeks, võttes hindamiskriteeriumiks mingi täiusliku katkestamatult ja segamatult kulgeva esituse.

Kontekst on hinnanguvaba mõiste ja ükski kontekstiline situatsioon pole eelistatav teistele. Seepärast loob iga uurimissituatsioon oma konteksti, sõltumata sellest, kuivõrd see langeb kokku ükskõik millise kujutletud või tegelikult uurijavaba esitusega. Folkloristi kohalolek salvestussituatsioonis on tähenduslik igale jutustajale või lauljale, see võib aidata tal tõsta oma positsiooni ühiskonnas või lasta esitada asjassepühendamata neid traditsioone, mille abil tema ja ta kogukond end identifitseerivad. Kontekstid, milles inimesed oma ühiskonnas rahvaluulevormi esitavad, on *süüdmused*. Süüdmus, *the root metaphor of contextualism* (kontekstuaalsuse põhimetafoor; Sarbin 1977: 4), on kultuuriliselt piiritletud kontekst, mille rääkiv ühiskond täidab diskursuse vormidega ning millel on teadaolevad reeglid ja tavad rahvaluule esitamiseks. On võimalik rikkuda süüdmuse (kuid mitte konteksti) reegleid, sest esitusel, mis eksib ühe tavadekogumi vastu, on omaenese kontekst. Pole olemas kontekstivälist ütlust, sest igal uuel situatsioonil on oma kontekst, mis jääb kas kommunikatsiooni kultuurilise süsteemi piiridesse või nendest väljapoole. Isegi enam – juhul, kui reeglite vastu eksimine on sihilik ja tähenduslikkust taotlev, kaasneb sellega suurem sõltuvus kontekstist, sest siis omandab esitus tähenduslikkuse just vastandudes traditsioonilistele kommetele ja reeglitele. Folkloorivormide esitamine võib küll jääda kultuuriliselt kindlaskujunenud süüdmuste piiridesse või nendest väljuda, kuid see ei saa kunagi olla kontekstiväline.

Tehniliselt arenenud maailmas esitavad inimesed oma pärimusi trükis, massimeedias, folkloori taaselustamise festivalidel ja näitustel turistide ees. Folkloori esitamine sellistes kontekstides sisaldab viitamist folkloorile enesele, tähelepanu juhtimist iseenda traditsioonilisusele. Selle mitteautentseks kuulutamise ning algupärase ja võltsi folkloori vastandlikkuse rõhutamine, mida niisugused esitused inspireerivad (Handler & Linnekin 1984; Handler 1988), toob kaasa hinnangulised terminid, milles traditsioonilisusel on privilegeeritud

positiivne asend. Ometi on sellistel sündmustel, toodetel ja esitustel omad kontekstid, mis on nende endi seisukohalt autentseid ja mille interpreteerimiseks on vaja nende traditsiooniks kujunemise protsessi ülevaadet (Hymes 1974; Bauman & Briggs 1990). Seega on konteksti mõistest saanud väljakutse folkloori-uurimisele mitte ainult traditsioonilistes ühiskondades, vaid ka moodsates oludes. See toob kaasa folkloori mõiste laienemise uutesse kontekstidesse (Boyce 1990; Schwartzman 1984). Analüüsid traditsioonilisuse esiletoomist, nagu näiteks folklorismi puhul, rikastab eksponeeriv kontekst folkloori poliitiliste ja sentimentaalsete tagamõtete ja tähendustega (Abrahams 1981; Bausinger 1990; Bendix 1988, 1989.)⁶

Tõlkinud Reet Hiiemäe

Kirjandus

- Abse, D. Wilfred 1971. *Speech and Reason: Language Disorder in Mental Disease and a Translation of the Life of Speech by Phillipp Wegener*. Charlottesville: University Press of Virginia.
- Abrahams, Roger D. 1968a. A Rhetoric of Everyday Life: Traditional Conversational Genres. *Southern Folklore Quarterly* 32, lk 44–59.
- Abrahams, Roger D. 1968b. Introductory Remarks to a Rhetorical Theory of Folklore. *Journal of American Folklore* 81, lk 143–158.
- Abrahams, Roger D. 1981. Shouting Match at the Border: The Folklore of Display Events. Bauman, Richard & Abrahams, Roger D. (toim). “*And Other Neighborly Names*”: *Social Process and Cultural Image in Texas Folklore*. Austin: University of Texas Press, lk 303–321.
- Andersen, Flemming G. 1991. Technique, Text, and Context: Formulaic Narrative Mode and the Question of Genre. Harris, Joseph (toim). *The Ballad*

⁶ Algselt oli see artikkel mõeldud *Enzyklopädie des Märchens* jaoks; seal ilmub see saksakeelsena koos täiuslikuma bibliograafiaga. Praeguses versioonis on paljud viited lühendatud ja seetõttu vabandan autorite ees, kellele ma käesolevas pole viidanud. Tänan Roger Abrahamsi, Charles Briggsi, Lee Haringit ja Amy Shumani asjatundlike ja väärtuslike kommentaaride eest.

- and Oral Literature*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, lk 18–39.
- Arewa, E. Ojo 1970. Proverb Usages in a Natural Context and Oral Literary Criticism. *Journal of American Folklore* 83, lk 430–437.
- Arewa, E. Ojo & Dundes, Alan 1964. Proverbs and the Ethnography of Speaking Folklore. *American Anthropologist* 66 (2) (eriväljaanne: Gumperz, John J. & Hymes, Dell (toim). *The Ethnography of Communication*), lk 70–85..
- Auer, Peter & Di Luzio, Aldo (toim) 1992. *The Contextualization of Language*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Austin, John Langshaw 1962. *How to do Things with Words*. Oxford: Oxford University Press.
- Bakhtin, Mikhail M. (=Bahtin, Mihhail M.) 1986. *Speech Geners and Other Late Essays*. McGee, Vern W. (tlk) & Emerson, Caryl & Holquist, Michael (toim). University of Texas Press Slavic Series 8. Austin: University of Texas Press.
- Bascom, William R. 1953. Folklore and Anthropology. *Journal of American Folklore* 66, lk 283–290.
- Bascom, William R. 1954. Four Functions of Folklore. *Journal of American Folklore* 67, lk 333–349.
- Bascom, William R. 1977. Frontiers of Folklore: An Introduction. Bascom, William (toim). *Frontiers of Folklore*. Boulder (Colorado): Westview Press, lk 1–16.
- Bascom, William R. (toim) 1977. *Frontiers of Folklore*. AAAS Selected Symposium 5. Boulder (Colorado): Westview Press.
- Bauman, Richard 1983. The Fiel Study of Folklore in Context. Dorson, Richard M. & Carpenter, Gale (toim). *Handbook of American Folklore*. Bloomington: Indiana University Press, lk 362–368.
- Bauman, Richard (toim) 1977. *Verbal Art as Performace*. Rowley (Massachusetts): Newbury House.
- Bauman, Richard & Briggs, Charles L. 1990. Poetics and Performance as Critical Perspectives on Language and Social Life. *Annual Review of Anthropology* 18, lk 59–88.
- Bausinger, Herman 1990. *Folk Culture in a World of Technology*. Folklore Studies in Translation. Bloomington: Indiana University Press.
- Ben-Amos, Dan 1971. Toward a Definition of Folklore in Context. *Journal of American Folklore* 84, lk 3–15 = 1972. Paredes, Américo & Bauman, Richard (toim). *Toward New Perspectives in Folklore*. Publications of the American Folklore Society: Bibliographical and Special Series 23. Austin: University of Texas Press.
- Bendix, Regina 1988. Folklorismus: The Challenge of the Concept. *International Folklore Review* 6, lk 5–15.
- Bendix, Regina 1989. Tourism and Cultural Display: Inventing Traditions for Whom? *Journal of American Folklore* 102, lk 131–146.
- Boyce, Mary E. 1990. Story and Storytelling in Organizational Life. Doktoriväitekiiri. Käsikiri. Santa Barbara (California): The Fielding Institute.

- Briggs, Charles L. 1986. *Learning How to Ask: A Sociolinguistic Appraisal of the Role of the Interview in Social Science Research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Briggs, Charles L. 1988. *Competence in Performance: The Creativity of Tradition in Mexicano Verbal Art*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Brown, G. & Yule, G. 1983. *Discourse Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buchan, David 1972. *Ballad and the Folk*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Buchan, David. 1985. Performance Contexts in Historical Perspectives. *New York Folklore* 11, lk 61–78.
- Bühler, Karl 1990 [1934]. *Theory of Language: The Representational Function of Language*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Burns, Thomas A. 1976. Riddling: Occasion to Act. *Journal of American Folklore* 89, lk 139–165.
- Culler, Jonathan 1981. Convention and Meaning: Derrida and Austin. *New Literary History* 13, lk 15–30.
- Dewey, John 1931. Context and Thought. *University of California Publications in Philosophy* 12, lk 203–224.
- Dewey, John 1958 [1934]. *Art as Experience*. New York: Capricorn Books.
- Dorson, Richard M. 1972. Introduction: Concepts of Folklore and Folklife. Dorson, Richard M. (toim). *Folklore and Folklife: An Introduction*. Chicago: University of Chicago Press, lk 1–50.
- Dorson, Richard M. 1977. Who Are the Folk? Bascom, William R. (toim). *Frontiers of Folklore*. AAAS Selected Symposium 5. Boulder (Colorado): Westview Press, lk 17–35.
- Dunn, Ginette 1980. *The Fellowship of Song: Popular Singing Traditions in East Suffolk*. London: Croom Helm.
- Eco, Umberto 1976. Peirce's Notion of Interpretant. *MLN* 91, lk 1457–1472.
- Gardiner, Alan H. 1932. *The Theory of Speech and Language*. Oxford: The Clarendon Press.
- Geertz, Clifford 1973. Deep Play: Notes on the Balinese Cockfight. Geertz, Clifford. *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books, lk 412–453.
- Georges, Robert A. 1969. Toward an Understanding of Storytelling Events. *Journal of American Folklore* 82, lk 313–328.
- Georges, Robert A. 1976. From Folktale Research to the Study of Narrating. *Studia Fennica* 20, lk 159–168.
- Georges, Robert A. 1980. Toward a Resolution of the Text/Context Controversy. *Western Folklore* 39, lk 34–40.
- Givón, T. 1989. *Mind, Code and Context: Essays in Pragmatics*. Hillsdale (New Jersey): Lawrence Erlbaum.
- Goffman, Erving 1974. *Frame Analysis: an Essay on the Organization of Experience*. New York: Harper and Row.

- Goldstein, Kenneth S. 1964. *A Guide for Field Workers in Folklore*. Hatboro (Pennsylvania): Folklore Associates for the American Folklore Society.
- Goldstein, Kenneth S. 1976. Monologue Performance in Great Britain. *Southern Folklore Quarterly* 40, lk 7–30.
- Goodwin, Charles & Duranti, Alessandro 1992. Rethinking Context: An Introduction. Duranti, Alessandro & Goodwin, Charles (toim). *Rethinking Context: Language as an Interactive Phenomenon*. Cambridge: Cambridge University Press, lk 1–42.
- Gumperz, John J. 1982. *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gumperz, John J. 1992. Contextualization Revisited. Auer, Peter & di Luzio, Aldo (toim). *The Contextualization of Language*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, lk 39–53.
- Hahn, Lewis Edwin 1942. *A Contextualistic Theory of Perception*. Berkeley: University of California Press.
- Handler, Richard 1988. *Nationalism and the Politics of Culture in Quebec*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Handler, Richard & Linnekin, Jocelyn 1984. Tradition, Genuine or Spurious. *Journal of American Folklore* 97, lk 273–90.
- Haring, Lee 1972. Performing for the Interviewer: A Study of the Structure of Context. *Southern Folklore Quarterly* 36, lk 383–398.
- Hobart, Mark 1985. Texte est un con. Barnes, R. H. & Coppet, Daniel de & Parken, J. R. *Contexts and Levels: Anthropological Essays on Hierarchy*. JASO Occasional Papers 4. Oxford: JASO, lk 33–53.
- Honko, Lauri. 1986. Folkloristic Studies on Meaning: An Introduction. *Arv* 40, lk 35–56.
- Hymes, Dell 1962. The Ethnography of Speaking. Galdwin, T. & Washington, W. C. Stuertevant (toim). *Anthropology and Human Behavior*. Washington, D.C.: Anthropological Society of Washington, lk 13–53 = 1968. Fishman, Joshua (toim). *Readings in the Sociology of Language*. The Hague: Mouton, lk 99–138.
- Hymes, Dell 1964. Introduction: Toward Ethnographies of Communication. Gumperz, John J. & Hymes, Dell (toim). *The Ethnography of Communication*. Washington: American Anthropological Association, lk 1–34.
- Hymes, Dell 1971. The Contributions of Folklore to Sociolinguistics. *Journal of American Folklore* 84, lk 42–50.
- Hymes, Dell 1972. Models of the Interaction of Language and Social Life. Gumperz, John J. & Hymes, Dell (toim). *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*. New York: Holt, Rinehart and Winston, lk 35–71.
- Hymes, Dell 1974. *Foundations in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Jakobson, Roman 1960. Closing Statement: Linguistics and Poetics. Sebeok, Thomas A. (toim). *Style in Language*. Cambridge (Massachusetts): MIT Press, lk 350–377.

- Jones, Steven 1979a. Slouching Towards Ethnography: The Text/Context Controversy Reconsidered. *Western Folklore* 38, lk 42–47.
- Jones, Steven 1979b. Dogmatism in the Contextual Revolution. *Western Folklore* 38, lk 53–55.
- Kaivola-Bregenhøj, Annikki 1992. The Context of Narrating. Kvideland, Reimund *et al.* (toim). *Folklore Processed in Honour of Lauri Honko on his 60th Birthday 6th March 1992*. Studia Fennica Folkloristica I; NIF Publications 24. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, lk 153–166.
- Kirshenblatt-Gimblett, Barbara 1973. Toward a Theory of Proverb Meaning. *Proverbium* 22, lk 821–827 = 1981. Mieder, Wolfgang & Dundes, Alan (toim). *The Wisdom of Many: Essays on the Proverb*. New York: Garland, lk 111–121.
- Krikmann, Arvo 1984 [1974]. On Denotative Indefiniteness of Proverbs. *Proverbium* 1, lk 47–92.
- Langer, Susanne K. 1976 [1942]. *Philosophy in a New Key: A Study in the Symbolism of Reason, Rite, and Art*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press.
- Levinson, Stephen 1983. *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lewis, David 1969. *Convention: A Philosophical Study*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press.
- Lyons, John 1972. *Structural Semantics: An Analysis of Part of the Vocabulary of Plato*. Oxford: Blackwell.
- Mailloux, Steven 1983. Convention and Context. *New Literary History* 14, lk 399–407.
- Malinowski, Bronislaw 1946 [1923]. The Problem of Meaning in Primitive Languages. Ogden, C. K. & Richards, I. A. (toim). *The Meaning of Meaning*. New York: Harcourt, Brace and World, lk 296–336.
- Malinowski, Bronislaw 1965 [1935]. *The Language of Magic and Gardening. Coral Gardens and Their Magic* II. Bloomington: Indiana University Press.
- Miller, Robert J. 1952. Situation and Sequence in the Study of Folklore. *Journal of American Folklore* 65, lk 29–48.
- Mills, Margaret A. 1991. *Rhetorics and Politics in Afghan Traditional Storytelling*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Mukařovský, Jan 1971 [1942–1943]. Príslovi jako součást kontextu [Proverb kui konteksti komponent]. Mukařovský, Jan. *Cestami poetiky a estetiky* [Poetika ja esteetika radadel]. Edice Dílna 36. Prague: Československý Spisovatel.
- Niles, John D. 1986. Context and Loss in Scottish Ballad Tradition. *Western Folklore* 45, lk 83–106.
- Paredes, Américo & Bauman, Richard (toim) 1972. *Toward New Perspectives in Folklore*. Austin: University of Texas Press.
- Pepper, Stephen C. 1938. *Aesthetic Quality: A Contextualistic Theory of Beauty*. New York: Scribner’s Sons.
- Pickering, Michael 1982. *Village Song and Culture*. London: Croom Helm.

- Pickering, Michael 1984. Popular Song at Juniper Hill. *Folk Music Journal* 4, lk 481–503.
- Porter, James 1976. Jeannie Robertson's *My Son David*: A Conceptual Performance Model. *Journal of American Folklore* 89, lk 7–26.
- Porter, James 1986. Ballad Explanations, Ballad Reality, and the Singer's Epistemics. *Western Folklore* 45, lk 110–124.
- Quine, Willard Van Orman 1961. *From a Logical Point of View: Logico-Philosophical Essays*. 2. tr. New York: Harper and Row.
- Renwick, Roger deV. 1980. *English Folk Poetry: Structure and Meaning*. Publications of the American Folklore Society. N.S. 2. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Ricœur, Paul 1971a. The Model of the Text: Meaningful Action Considered as a Text. *Social Research* 38, lk 529–562.
- Ricœur, Paul 1971b. What is a Text? Explanation and Interpretation. Rasmussen, David M. (toim). *Mythic-Symbolic Language and Philosophical Anthropology: A Constructive Interpretation of the Thought of Paul Ricœur*. The Hague: Marinus Nijhoff, lk 135–150.
- Rosnow, Ralph L. & Georgoudi, Marianthi (toim) 1986. *Contextualism and Understanding in Behavioral Science: Implications for Research and Theory*. New York: Praeger.
- Sarbin, Theodore R. 1977. Contextualism: A World View for Modern Psychology. Landfield, Alvin W. (toim). *Nebraska Symposium on Motivation*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1977, lk 1–41 = 1982. Allen, Vernon L. & Scheibe, Karl E. (toim). *The Social Context of Conduct: Psychological Writings of Theodore Sarbin*. New York: Praeger, lk 15–36.
- Scharfstein, Ben-Ami 1989. *The Dilemma of Context*. New York: New York University Press.
- Schwartzman, Helen B. 1984. Stories at Work: Play in an Organizational Context. Plattner, Stuart & Bruner, Edward M. (toim). *Text, Play, and Story: The Construction and Reconstruction of Self and Society*. Proceedings of The American Ethnological Society 1983. Washington, D.C.: The American Ethnological Society, lk 80–93.
- Searle, John R. 1969. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searle, John R. 1980. The Background of Meaning. Searle, John R. & Kiefer, Ferenc & Bierwitsch, Manfred (toim). *Speech Act Theory and Pragmatics*. Synthese Language Library 10. Dordrecht & Boston: Reidel.Seitel, Peter 1976 [1969]. Proverbs: A Social Use of Metaphor. *Genre* 2, lk 143–162 = Ben-Amos, Dan (toim). *Folklore Genres*. Publications of the American Folklore Society Bibliographica and Special Series 26. Austin: University of Texas Press, lk 125–144.
- Shapiro, Michael 1983. *The Sense of Grammar: Language as Semiotic*. Bloomington: Indiana University Press.

- Silverstein, Michael 1992. Contextualization Revisited. Auer, Peter & di Luzio, Aldo (toim). *The Contextualization of Language*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, lk 39–53.
- Thompson, Stith (toim) 1953. *Four Symposia On Folklore: Held at the Midcentury International Folklore Conference Indiana University, July 21–August 4, 1950*. Indiana University Publications Folklore Series 8. Bloomington: Indiana University Press.
- Todorov, Tzvetan 1984. *Mikhail Bakhtin: The Dialogical Principle*. Theory and History of Literature 13. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Toelken, Barre 1986a. Context and Meaning in the Anglo-American Ballad. Wilgus, Donald Knight & Toelken, Barre (toim). *The Ballad and the Scholars: Approaches to Ballad Study: Papers Presented at a Clark Library Seminar, 22 October 1983*. Los Angeles: The William Andrews Clark Memorial Library, lk 29–52.
- Toelken, Barre 1986b. Figurative Languages and Cultural Contexts in the Traditional Ballads. *Western Folklore* 45, lk 128–139.
- Ullmann, Stephen 1959. *The Principles of Semantics*. Glasgow University Publications 84. 2. tr. London: Blackwell & Mott.
- Ward, Donald 1977. The Satirical Song: Text versus Context. *Western Folklore* 36, lk 347–354.
- Ward, Donald 1979. The Performance and Perception of Folklore and Literature. *Fabula* 20, lk 256–264.
- Wilgus, Donald Knight 1973. The Text is the Thing. *Journal of American Folklore* 86, lk 241–252.
- Wilgus, Donald Knight 1986. The Comparative Approach. Wilgus, Donald Knight & Toelken, Barre (toim). *The Ballad and the Scholars: Approaches to Ballad Study: Papers Presented at a Clark Library Seminar, 22 October 1983*. Los Angeles: The William Andrews Clark Memorial Library, lk 1–28.
- Wittgenstein, Ludwig 1968. *Philosophical Investigations*. Oxford: Blackwell.
- Würzbach, Natascha 1990. *The Rise of the English Street Ballad 1550–1650*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Young, Kathrine 1985. The Notion of Context. *Western Folklore* 44, lk 115–122.

Kommunikatsioon ja folkloor

Dan Ben-Amos

<http://www.folklore.ee/ri/pubte/ee/sator/sator9/>

ISBN 978-9949-490-30-1

Tartu 2012

Trükis ilmunud: Dan Ben-Amos. Kommunikatsioon ja folkloor.
SATOR 9.

Tartu 2009

Sarja toimetaja: Mare Kõiva

Toimetaja: Aado Lintrop

Keeletoimetaja: Asta Niinemets

Tõlkijad: Reet Hiiemäe, Kairika Kärсна, Maris Leponiemi,

Kait Tamm, Liisa Vesik

Konsultant: Anu Põldsam

Kaane kujundus: Andres Kuperjanov

Küljendus: Maris Kuperjanov

HTML: Diana Kahre

Sarjas Sator 2009. a ilmunud eestikeelset trükist toetas Eesti Kultuurkapital. Väljaanne on seotud sihtfinantseeritava temaga SF0030181s08.

E-raamatu valmimist toetas: EKRM04-29 Eesti keele, kultuuri ja folkloori kasutusvalade laiendamine ja tutvustamine elektroonilistel infokandjatel.

© 2012 EKM Teaduskirjastus & Eesti Folkloori Instituut
EKM FO rahvausundi ja meedia töörühm